

राज्यातील अवर्गीकृत रस्त्यांना ग्रामीण मार्ग व ग्रामीण मार्गांना इतर जिल्हा मार्ग म्हणून दर्जोन्नती करणेबाबतची कार्यपध्दती.

महाराष्ट्र शासन

ग्राम विकास विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक: जिपर-२०२३/प्र.क्र.०१/बांधकाम-५

बांधकाम भवन, २५ मर्झबान पथ, फोर्ट, मुंबई - ४००००९

दिनांक: ०४ डिसेंबर, २०२३

वाचा:-

- १) महसूल व वन विभाग, शासन निर्णय क्रमांक:भूमापन-१०८६/६८/४९६६/ल-१, दिनांक ०४ नोव्हेंबर, १९८७
- २) सार्वजनिक बांधकाम विभाग, शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२००८/प्र.क्र.२/नियोजन-२, दिनांक २४ एप्रिल, २०१२
- ३) सार्वजनिक बांधकाम विभाग, शासन परिपत्रक क्र.संकीर्ण-२०१४/प्र.क्र.६५/नियोजन-२, दिनांक २० जुलै, २०१६
- ४) सार्वजनिक बांधकाम विभाग, शासन परिपत्रक क्र.रवियो-२०२३/प्र.क्र.१३१/नियोजन-२, दिनांक २१ जुलै, २०२३

-: परिपत्रक:-

राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक विकासाच्या दृष्टीने २० वर्षांच्या रस्ते विकासाचे धोरण ठरविण्याची कार्यपध्दती सध्या अस्तित्वात आहे. सदर २० वर्षीय रस्ते विकास योजना सार्वजनिक बांधकाम विभागामार्फत निश्चित करण्यात येते. त्याद्वारे राज्यातील ग्रामीण मार्ग, इतर जिल्हा मार्ग, प्रमुख जिल्हा मार्ग व राज्यमार्ग यांच्या विकासाचे धोरण निश्चित करण्यात येते. त्यानुषंगाने सदर रस्त्यांना दर्जोन्नती देण्याबाबतचे प्रस्ताव सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडून हाताळण्यात येतात.

उपरोक्त मार्गापैकी ग्रामीण मार्ग व इतर जिल्हा मार्ग या रस्त्यांची देखभाल व दुरुस्ती करण्याची तसेच या रस्त्यांना निधी उपलब्ध करून देण्याची बाब सन २०१२ पासून ग्रामविकास विभागाच्या अखत्यारित आहे. मात्र अवर्गीकृत रस्त्यांना ग्रामीण मार्ग म्हणून घोषित करण्याची व ग्रामीण मार्गांची इतर जिल्हा मार्ग म्हणून दर्जोन्नती देण्याबाबतची कार्यवाही ग्रामविकास विभागाच्या आर्थिक बाबीचे अवलोकन न करता परस्पर करण्यात येत होती. त्यामुळे विभागाच्या आर्थिक दायित्वामध्ये भर पडत होती. त्यामुळे सार्वजनिक बांधकाम विभागाने उपरोक्त वाचा येथील क्र.४ च्या शासन परिपत्रकान्वये अवर्गीकृत रस्त्यांना ग्रामीण मार्गांचा दर्जा देण्याबाबतची व ग्रामीण मार्गांची इतर जिल्हा मार्ग म्हणून दर्जोन्नती करण्याबाबतची प्रकरणे यापुढे ग्रामविकास विभागाकडून हाताळण्यात यावीत असे कळविले

आहे. त्यानुसार अवर्गीकृत/योजनाबाह्य रस्त्यांना ग्रामीण मार्गाचा दर्जा देण्याबाबत व ग्रामीण मार्गांना इतर जिल्हा मार्ग म्हणून दर्जोन्नती देण्याबाबत करावयाच्या कार्यवाहीसंदर्भात एक निश्चित कार्यपध्दती विहित करण्याची बाब विचाराधीन होती. त्यानुसार खालीलप्रमाणे कार्यपध्दती निश्चित करण्यात येत आहे.

१) सदर रस्त्यांची निवड करताना रस्ते हे उपरोक्त वाचा येथील महसूल व वन विभागाच्या दिनांक ०४ नोव्हेंबर, १९८७ रोजीच्या शासन निर्णयामध्ये खाली नमूद केलेल्या प्रकारातील असावेत.

अ) ग्रामीण रस्ते व हद्दीचे ग्रामीण रस्ते (एका गावाहून दुसऱ्या गावास जाणारे)

सदर रस्ते गाव नकाशामध्ये दोन भरीव रेषांनी दाखविले असून या रस्त्यांची जमीन कोणत्याही भूमापन क्रमांकामध्ये समाविष्ट केलेली नाही.

आ) ग्रामीण गाडीमार्ग (पोटखराब) (एका गावाहून दुसऱ्या गावास जाणारे)

सदर गाडीमार्ग गाव नकाशामध्ये तुटक दुबार रेषांनी दर्शविले असून ज्या भूमापन क्षेत्रातून जाते त्यामध्ये पोटखराब म्हणून दर्शविलेले आहे.

इ) पायमार्ग (पोटखराब) (एका गावाहून दुसऱ्या गावास जाणारे)

सदर मार्ग गाव नकाशामध्ये तुटक रेषेने दर्शविले असून ज्या भूमापन क्षेत्रातून जातो त्यामध्ये पोटखराब म्हणून दर्शविलेले आहे.

ई) शेतावर जाणारे पायमार्ग व गाडीमार्ग

हे मार्ग गाव नकाशावर दर्शविलेले नाहीत. परंतु, वाद निर्माण झाल्यास अशां रस्त्यांबाबत निर्णय देण्याचे अधिकार कलम १४३ नुसार तहसिलदारांना दिलेले आहेत. त्यानुसार वहिवाटीचे विहित असलेले रस्ते.

२) अवर्गीकृत/योजनाबाह्य रस्त्यांना ग्रामीण मार्गाचा दर्जा देण्याबाबतचे निकष:-

२.१) रस्ता दर्जोन्नतीसाठी प्रस्तावित करताना रस्ते विकास आराखडा २००१-२०२१ च्या मार्गदर्शक सूचना/ निकषानुसारच असावा.

२.२) सदर अवर्गीकृत/योजनाबाह्य रस्ता गाडीरस्ता किंवा कच्चा रस्ता स्वरूपाचा असावा.

२.३) दर्जोन्नत करावयाच्या रस्त्याची (आरंभ व अंतर्बिंदूचे साखळी क्रमांक, रस्त्याचा संभाव्य क्रमांक, एकूण लांबी व रुंदी, एकूण जोडणारी गावे, प्रभावित लोकसंख्या इत्यादी.) सर्वसाधारण माहिती द्यावी.

२.४) रस्त्याची रुंदी कमीत कमी सर्वसाधारण भागासाठी ९ मीटर व डोंगराळ भागासाठी ७.५ मीटर इतकी असावी. प्रस्तावित रस्ता सलग व अखंडीत असावा. ग्रामीण मार्ग दर्जाकरिता किमान लांबी १.०० कि.मी. इतकी असावी.

- २.५) यामध्ये कोणत्याही प्रकारे भूसंपादन अनुज्ञेय राहणार नाही .त्यामुळे ज्या रस्त्यामध्ये भूसंपादनाची आवश्यकता नसावी असेच रस्ते प्रस्तावित करावे . तसेच रस्ता जंगलातून किंवा वन विभागाच्या जमिनीतून जाणारा असल्यास वन विभागाची परवानगी घेण्यात यावी.
- २.६) प्रस्तावित रस्ता खाजगी जमिनीतून जाणारा असल्यास संबंधित खाजगी जमीनमालक स्वखुशीने व विनामोबदला जागा देण्यास तयार असल्याची लेखी परवानगी असावी. सदर परवानगी नोंदणीकृत दानपत्र/बक्षिसपत्रावर असावी.
- २.७) रस्ता दर्जोन्नत करण्याची स्थानिक रहिवाशांची /लोकप्रतिनिधींची मागणी असावी.
- २.८) प्रस्तावित रस्त्यावर रोजगार हमी योजनेतर्गत काम झाले असल्यास किंवा सदरचा रस्ता दोष दायित्व निवारण कालावधीमध्ये असल्यास संबंधित यंत्रणेचे ना-हरकत प्रमाणपत्र घेण्यात यावे.
- २.९) सदर रस्ता, रस्ते विकास योजना २००१-२०२१ तयार करताना प्रस्तावित करण्यात आला होता किंवा कसे? तसेच त्यावेळी विचारात घेतला नसल्यास, त्याबाबतची कारणमिमांसा नमूद करणे आवश्यक आहे.
- २.१०) सदर रस्त्याचे साखळी क्रमांक व एकूण लांबी दर्शविणारा नकाशा प्रस्तावासह सादर करण्यात यावा. तसेच प्रस्तावित रस्त्याचा सद्यःस्थितीदर्शक बारचार्ट जोडण्यात यावा.
- २.११) सदर रस्त्याच्या समावेशनामुळे जिल्ह्यातील ग्रामीण मार्गाच्या एकूण लांबीमध्ये होणारी वाढ तसेच रस्त्याचे नामाभिधान नमूद करण्यात यावे. त्याप्रमाणे जिल्हा रस्ते सूचीमध्ये बदल करणे आवश्यक आहे.
- २.१२) सदर रस्ता, ग्रामीण मार्ग म्हणून दर्जोन्नत करणेबाबत जिल्हा परिषदेचा ठराव बंधनकारक असून तो प्रस्तावासोबत जोडण्यात यावा.
- २.१३) रस्त्याच्या रुंदीबाबत कार्यकारी अभियंता (जिल्हा परिषद) यांचे प्रमाणपत्र सादर करावे. रुंदीबाबत वरीलप्रमाणे नमूद केले असले तरी सदरच्या रस्त्यांची रुंदी आय.आर.सी.७३:१९८० मानकानुसार रस्ता तयार करण्याचे उद्दिष्ट असावे.
- २.१४) रस्ते दर्जोन्नत करताना रस्त्यांची सलगता अबाधित राहणे आवश्यक आहे. त्यामुळे रस्त्याची अंशतः लांबी किंवा काही भाग दर्जोन्नत करण्याचे सबळ कारणाशिवाय प्रस्तावित करू नये.
- २.१५) जो रस्ता दर्जोन्नत करावयाचा आहे तो कोणकोणत्या जिल्हा/तालुक्यामधून जातो हे नमूद करण्यात यावे. नकाशामध्ये संलग्न जिल्हा/तालुका दर्शविण्यात यावा.
- २.१६) सदर रस्ता दर्जोन्नत झाल्यानंतर त्याचा संभाव्य दर्जा व क्रमांक नमूद करण्यात यावा. त्याप्रमाणे जिल्हा रस्ते सूची व नकाशामध्ये बदल करण्यात येवून त्याचे प्रारूप सादर करावे.

- २.१७) प्रस्तावित रस्त्यावर रस्ते व पूल दुरुस्ती अथवा अन्य योजनांमधून काम झाले असल्यास, सदर रस्त्याचा दोषदायित्व निवारण कालावधी संपल्यानंतरच दर्जोन्नतीसाठी रस्ता प्रस्तावित करण्यात यावा अथवा संबंधित यंत्रणेचे ना-हरकत प्रमाणपत्र घेण्यात यावे.
- २.१८) सदर प्रकरणी संबंधित प्रादेशिक विभागातील कार्यकारी अभियंता (जि.प.) / मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग यांनी दर्जोन्नतीच्या प्रस्तावाची तपासणी करून सबळ व समर्थनीय कारणे/उद्देश नमूद करून रस्ता दर्जोन्नत करण्याची स्पष्ट शिफारस शासनास करावी.
- २.१९) राज्यातील ग्रामीण रस्ते व इतर जिल्हा जिल्हा मार्गांचा संपूर्ण Database करण्यात यावा. याकरिता महाराष्ट्र दूरसंवेदन केंद्र, नागपूर यांचे सहकार्याने GIS आधारित संगणकीय प्रणाली विकसित करण्यात यावी.
- ३) **ग्रामीण मार्गांना इतर जिल्हा मार्ग म्हणून दर्जोन्नत करण्याबाबतचे निकष:**
- ३.१) रस्ता दर्जोन्नतीसाठी प्रस्तावित करताना रस्ते विकास आराखडा २००१-२०२१ च्या मार्गदर्शक सूचना/ निकषानुसारच असावा.
- ३.२) दर्जोन्नत करावयाच्या रस्त्याची (आरंभ व अंतर्बिंदूचे साखळी क्रमांक, रस्त्याचा संभाव्य क्रमांक, एकूण लांबी व रुंदी, एकूण जोडणारी गावे, प्रभावित लोकसंख्या इत्यादी.) सर्वसाधारण माहिती द्यावी.
- ३.३) इतर जिल्हा मार्ग दर्जासाठी रस्त्याची रुंदी कमीत कमी सर्वसाधारण भागासाठी १२ मीटर व डोंगराळ भागासाठी ९ मीटर इतकी असावी.
- ३.४) प्रस्तावित रस्ता सलग व अखंडीत असावा. इतर जिल्हा मार्ग दर्जाकरिता किमान लांबी १.०० कि.मी. इतकी असावी.
- ३.५) यामध्ये कोणत्याही प्रकारे भूसंपादन अनुज्ञेय राहणार नाही .त्यामुळे ज्या रस्त्यामध्ये भूसंपादनाची आवश्यकता नसावी असेच रस्ते प्रस्तावित करावे. तसेच रस्ता जंगलातून किंवा वन विभागाच्या जमिनीतून जाणारा असल्यास वन विभागाची परवानगी घेण्यात यावी .
- ३.६) प्रस्तावित रस्ता खाजगी जमिनीतून जाणारा असल्यास संबंधित खाजगी जमीनमालक स्वखुशीने व विनामोबदला जागा देण्यास तयार असल्याची लेखी परवानगी असावी. सदर परवानगी नोंदणीकृत दानपत्र/बक्षिसपत्रावर असावी.
- ३.७) मार्ग दर्जोन्नत करण्याची स्थानिक रहिवाशांची /लोकप्रतिनिधींची मागणी असावी.

- ३.८) प्रस्तावित रस्त्यावर रोजगार हमी योजनेतर्गत काम झाले असल्यास किंवा सदरचा रस्ता दोष दायित्व निवारण कालावधीमध्ये असल्यास संबंधित यंत्रणेचे ना-हरकत प्रमाणपत्र घेण्यात यावे.
- ३.९) सदर रस्ता, रस्ते विकास योजना २००१-२०२१ तयार करताना प्रस्तावित करण्यात आला होता किंवा कसे? तसेच त्यावेळी विचारात घेतला नसल्यास, त्याबाबतची कारणमिमांसा नमूद करणे आवश्यक आहे.
- ३.१०) सदर रस्त्याचे साखळी क्रमांक व एकूण लांबी दर्शविणारा नकाशा प्रस्तावासह सादर करण्यात यावा. तसेच प्रस्तावित रस्त्याचा सद्यःस्थितीदर्शक बारचार्ट जोडण्यात यावा.
- ३.११) सदर रस्त्याच्या समावेशनामुळे जिल्ह्यातील इतर जिल्हा ग्रामीण मार्गाच्या एकूण लांबीमध्ये होणारी वाढ तसेच रस्त्याचे नामाभिधान नमूद करण्यात यावे. त्याप्रमाणे जिल्हा रस्ते सूचीमध्ये बदल करणे आवश्यक आहे.
- ३.१२) सदर रस्ता, इतर जिल्हा ग्रामीण मार्ग म्हणून दर्जोन्नत करणेबाबत जिल्हा परिषदेचा ठराव बंधनकारक असून तो प्रस्तावासोबत जोडण्यात यावा.
- ३.१३) रस्त्याच्या रुंदीबाबत कार्यकारी अभियंता (जिल्हा परिषद) यांचे प्रमाणपत्र सादर करावे. रुंदीबाबत वरीलप्रमाणे नमूद केले असले तरी सदरच्या रस्त्यांची रुंदी आय.आर.सी.७३:१९८० मानकानुसार रस्ता तयार करण्याचे उद्दिष्ट असावे.
- ३.१४) रस्ते दर्जोन्नत करताना रस्त्यांची सलगता अबाधित राहणे आवश्यक आहे. त्यामुळे रस्त्याची अंशतः लांबी किंवा काही भाग दर्जोन्नत करण्याचे सबळ कारणाशिवाय प्रस्तावित करू नये.
- ३.१५) जो रस्ता दर्जोन्नत करावयाचा आहे तो कोणकोणत्या जिल्हा/तालुक्यामधून जातो हे नमूद करण्यात यावे. नकाशामध्ये संलग्न जिल्हा/तालुका दर्शविण्यात यावा.
- ३.१६) सदर रस्ता दर्जोन्नत झाल्यानंतर त्याचा संभाव्य दर्जा व क्रमांक नमूद करण्यात यावा. त्याप्रमाणे जिल्हा रस्ते सूची व नकाशामध्ये बदल करण्यात येवून त्याचे प्रारूप सादर करावे.
- ३.१७) रस्ता दर्जोन्नतीसाठी प्रस्तावित करताना प्रधानमंत्री ग्रामसडक योजना/मुख्यमंत्री ग्राम सडक योजना अथवा अन्य रस्ते दुरुस्तीच्या योजनांमध्ये सदर रस्त्यावर काम मंजूर नसल्याची खातरजमा करण्यात यावी.

३.१८) प्रस्तावित रस्त्यावर रस्ते व पूल दुरुस्ती अथवा अन्य योजनांमधून काम झाले असल्यास, सदर रस्त्याचा दोषदायित्व निवारण कालावधी संपल्यानंतरच दर्जोन्नतीसाठी रस्ता प्रस्तावित करण्यात यावा अथवा संबंधित यंत्रणेचे ना-हरकत प्रमाणपत्र घेण्यात यावे.

३.१९) सदर प्रकरणी संबंधित प्रादेशिक विभागातील कार्यकारी अभियंता (जि.प.) / मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग यांनी दर्जोन्नतीच्या प्रस्तावाची तपासणी करून सबळ व समर्थनीय कारणे/उद्देश नमूद करून रस्ता दर्जोन्नत करण्याची स्पष्ट शिफारस शासनास करावी.

४. वरीलप्रमाणे मार्गदर्शक सूचना/निकष विचारात घेऊन रस्ते दर्जोन्नतीचे प्रस्ताव जिल्हा परिषदांनी (अति. मुख्य कार्यकारी अधिकारी व कार्यकारी अभियंता (बांधकाम) यांचे स्वाक्षरीने) संबंधित अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळ यांना सादर करावेत. प्रस्ताव सादर करताना सदर शासन परिपत्रकातील निकषांची पूर्तता होत असल्याची खातरजमा करण्याची सर्वस्वी जबाबदारी अति. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद व कार्यकारी अभियंता (बांधकाम), जिल्हा परिषद यांची राहिल. सदर प्रस्तावासोबत जिल्हा परिषदांनी सोबतच्या परिशिष्ट-अ मध्ये प्रमाणपत्र सादर करणे बंधकारक राहिल.

५. तदनंतर संबंधित अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळ यांनी जिल्हा परिषदेकडून प्राप्त प्रस्तावाची छाननी करून शासन निकषात बसणाऱ्या रस्त्यांचा परिपूर्ण प्रस्ताव आवश्यक त्या कागदपत्रांसह संबंधित मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग यांना सादर करावा. मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग यांनी प्राप्त प्रस्तावाची छाननी करून सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-ब/क मध्ये निकषात बसणाऱ्या रस्त्यांचा दर्जोन्नतीचा प्रस्ताव (स्वयंस्पष्ट शिफारशीसह) ग्रामविकास विभागास सादर करावा. तदनंतर मा. मंत्री (ग्राम विकास विभाग) यांच्या मान्यतेने याबाबतचा शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येईल.

६. जिल्हा परिषदांकडून वरिल परिच्छेद क्रमांक २ व ३ प्रमाणे कार्यवाही न होता शासनास परस्पर प्राप्त झालेले दर्जोन्नतीचे प्रस्ताव शासन स्तरावर विचारात घेतले जाणार नाहीत.

७. राज्याची २० वर्षीय एकत्रित रस्ते विकास योजना तयार करणे, जिल्हा रस्ते सूची व नकाशा तयार करणे किंवा त्यामध्ये बदल करणे याबाबतची कार्यवाही प्रचलित कार्यपध्दतीनुसार सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडूनच करण्यात येईल.

८. सदरची कार्यपध्दती महाराष्ट्र राज्याची रस्ते विकास योजना २०२१-२०४१ अंमलात येईपर्यंत अस्तित्वात राहिल.

९. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०२३१२०४१२४९१३३६२० असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(प्रशांत पाटील)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. मंत्री (ग्राम विकास) यांचे खाजगी सचिव
- २) मा. अपर मुख्य सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा. प्रधान सचिव, ग्राम विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) सचिव (मु.मं.ग्रा.स.यो.), ग्राम विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) महालेखापाल, (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१/२, मुंबई/नागपूर
- ६) सर्व विभागीय आयुक्त, महसुल विभाग
- ७) सर्व जिल्हाधिकारी
- ८) सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद
- ९) सर्व मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग
- १०) सर्व अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळ
- ११) सर्व मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी, जिल्हा परिषद
- १२) सर्व अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद
- १३) सर्व कार्यकारी अभियंता, बांधकाम विभाग, जिल्हा परिषद
- १४) ग्रामविकास विभागातील सर्व उप सचिव/अवर सचिव/कक्ष अधिकारी
- १५) निवडनस्ती (बांधकाम-५)

परिशिष्ट-अ

प्रमाणित करण्यात येते की, खालील नमूद केलेले रस्ते हे ग्रामविकास विभागाच्या शासन परिपत्रक क्रमांक जिपर-२०२३/प्र.क्र.०१/बांधकाम-५, दि.०४/१२/२०२३ मधील दर्जोन्नतीसाठी आवश्यक असलेल्या शासन निकषाची/तरतुदीची पूर्तता करित असल्याची खातरजमा करण्यात आलेली आहे. सदर रस्त्यांकरिता कोणत्याही भूसंपादनाची आवश्यकता नाही. तसेच रस्ता वन जमिनीतून जात असल्यास त्याबाबत वन विभागाची परवानगी घेतली आहे.

अ.क्र.	दर्जोन्नत करावयाच्या रस्त्याचे नाव व क्रमांक	एकूण लांबी (साखळी क्रमांकासह)	आरंभाचे व शेवटचे गाव/ठिकाण	मूळ रस्त्याचा दर्जा	प्रस्तावित दर्जा
१					
२					

(नाव व स्वाक्षरी)
कार्यकारी अभियंता (बांधकाम)
जिल्हा परिषद,-----

(नाव व स्वाक्षरी)
अति. मुख्य कार्यकारी अधिकारी
जिल्हा परिषद,-----

परिशिष्ट-ब

अवर्गीकृत/योजनाबाह्य रस्ता ग्रामीण मार्ग म्हणून दर्जोन्नत करण्याबाबतचा प्रस्ताव-
प्रस्तावित रस्त्याचे नांव : प्रस्तावित रस्त्याचा क्रमांक:

अ.क्र.	निकष	मुख्य अभियंता यांचे अभिप्राय
१	दर्जोन्नतीसाठी प्रस्तावित केलेला रस्ता रस्ते विकास आराखडा २००१-२०२१ च्या मार्गदर्शक सूचना किंवा निकषांनुसार आहे काय?	
२	सदर अवर्गीकृत/योजनाबाह्य रस्ता गाडीरस्ता किंवा कच्चा रस्ता स्वरूपाचा आहे किंवा कसे?	
३	दर्जोन्नत करावयाच्या प्रस्तावित रस्त्याची सर्वसाधारण माहिती द्यावी. (जसे की, आरंभ व अंतर्बिंदूचे साखळी क्रमांक, रस्त्याचा क्रमांक, एकूण लांबी व रुंदी, जोडणारी गावे व प्रभावित लोकसंख्या इ.)	
४	प्रस्तावित ग्रामीण रस्त्याची रुंदी सर्वसाधारण भागासाठी ९ मीटर, डोंगराळ भागासाठी ७.५ मीटर इतकी असावी. प्रस्तावित रस्ता सलग असावा तसेच रस्त्याची किमान लांबी १.०० कि.मी. इतकी असावी.	
५	प्रस्तावित रस्त्यासाठी भूसंपादनाची आवश्यकता नसावी. तसेच रस्ता वन जमीनीतून जात असल्यास, वन विभागाची परवानगी घेण्यात आली आहे काय?	
६	प्रस्तावित रस्ता खाजगी जमिनीतून जात असल्यास, संबंधित जमीन मालकाकडून जागेचे नोंदणीकृत बक्षिसपत्र/दानपत्र करून घेण्यात आले आहे किंवा कसे?	
७	रस्ता दर्जोन्नत करण्याची स्थानिक रहिवाश्याची/लोक प्रतिनिधींची मागणी आहे किंवा कसे? असल्यास, मागणीबाबतचा पत्रव्यवहार जोडावा.	
८	प्रस्तावित रस्त्यावर रोजगार हमी योजनेंतर्गत काम झाली असल्यास किंवा सदरचा रस्ता दोष दायित्व निवारण कालावधीमध्ये असल्यास संबंधित यंत्रणेचे ना-हरकत प्रमाणपत्र घेण्यात आले किंवा कसे?	

९	सदरचा रस्ता, रस्ते विकास योजना २००१-२०२१ तयार करताना प्रस्तावित करण्यात आला होता किंवा कसे? तसेच त्यावेळी विचारात घेतला नसल्यास, त्याबाबतची कारणमिमांसा नमूद करावी.	
१०	सदर रस्त्याचे साखळी क्रमांक व एकूण लांबी दर्शविणारा नकाशा प्रस्तावासह सादर करावा. तसेच प्रस्तावित रस्त्याचा सद्यःस्थितीदर्शक बारचार्ट जोडण्यात यावा.	
११	सदर रस्त्याच्या समावेशामुळे जिल्ह्याच्या एकूण लांबीमध्ये होणारी वाढ तसेच रस्त्याचे नामाभिधान नमूद करण्यात यावे. त्याप्रमाणे जिल्हा रस्ते सूचीमध्ये बदल करावा.	
१२	सदर रस्ता ग्रामीण मार्ग म्हणून दर्जोन्नत करण्याबाबतचा जिल्हा परिषदेचा ठराव बंधनकारक असून तो प्रस्तावासोबत जोडण्यात यावा.	
१३	जो रस्ता दर्जोन्नत करावयाचा आहे तो कोणकोणत्या तालुक्यातून जातो हे नमूद करण्यात यावे. नकाशामध्ये संलग्न तालुका/जिल्हा दर्शविण्यात यावा.	
१४	ग्रामीण मार्ग इतर जिल्हा मार्ग दर्जाचे रस्ते दर्जोन्नत करताना जिल्हा नियोजन समिती/जिल्हा परिषद प्रशासनाची मंजूरी घेण्यात यावी.	
१५	प्रस्तावित रस्त्याची रुंदी शासन निकषाप्रमाणे आहे किंवा कसे?	
१६	प्रस्तावित रस्ता डोंगराळ भागातील आहे किंवा कसे?	
१७	सदर रस्ता दर्जोन्नत झाल्यानंतर त्याचा संभाव्य दर्जा व क्रमांक नमूद करण्यात यावा. त्याचप्रमाणे जिल्हा रस्ते सूची व नकाशामध्ये बदल करण्यात येऊन त्याचे प्रारूप सादर करावे.	
१८	प्रस्तावित रस्त्यावर रस्ते व पुल दुरुस्ती अथवा अन्य योजनांमधून काम झाले असल्यास, सदर रस्त्याचा	

	दोषदायित्व निवारण कालावधी संपल्यानंतरच दर्जोन्नतीसाठी रस्ता प्रस्तावित करण्यात यावा अथवा संबंधित यंत्रणेचे ना-हरकत प्रमाणपत्र घेण्यात यावे.	
१९	सदर प्रकरणी संबंधित प्रादेशिक बांधकाम विभागातील कार्यकारी अभियंता (जि.प.)/मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग यांनी दर्जोन्नतीच्या प्रस्तावाची तपासणी करून सबळ व समर्थनीय कारणे/उद्देश नमूद करून रस्ता दर्जोन्नत करण्याची स्पष्ट शिफारस शासनास सादर करावी.	

उपरोक्त दर्जोन्नतीसाठी प्रस्तावित रस्ता शासन परिपत्रकातील निकषांची पूर्तता करित असल्याची खातरजमा करण्यात आलेली आहे.

(नाव व स्वाक्षरी)
कार्यकारी अभियंता (बांध),
जिल्हा परिषद -----

(नाव व स्वाक्षरी)
अधीक्षक अभियंता,
सार्वजनिक बांधकाम मंडळ -----

(नाव व स्वाक्षरी)
मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम
प्रादेशिक विभाग, -----

परिशिष्ट-क

ग्रामीण मार्गामधून इतर जिल्हा मार्ग म्हणून दर्जोन्नत करणेबाबतचा प्रस्ताव:-

प्रस्तावित रस्त्याचे नांव :

प्रस्तावित रस्त्याचा क्रमांक:

अ.क्र.	निकष	मुख्य अभियंता यांचे अभिप्राय
१	दर्जोन्नतीसाठी प्रस्तावित केलेला रस्ता रस्ते विकास आराखडा २००१-२०२१ च्या मार्गदर्शक सूचना किंवा निकषांनुसार आहे काय?	
२	मूळ ग्रामीण मार्ग रस्त्याचे नाव, क्रमांक व एकूण लांबी	
३	संभाव्य इतर जिल्हा मार्ग रस्त्याचे नाव, क्रमांक व एकूण लांबी किती आहे?	
४	दर्जोन्नत करावयाचा प्रस्तावित रस्ता रस्ते विकास योजनेमध्ये कोणत्या दर्जाचा आहे, त्याची सर्वसाधारणपणे माहिती द्यावी. (जसे की, आरंभ व अंतर्बिंदूचे साखळी क्रमांक, रस्त्याचा क्रमांक, एकूण लांबी व रुंदी, जोडणारी गावे व प्रभावित लोकसंख्या इ.)	
५	प्रस्तावित ग्रामीण रस्त्याची रुंदी सर्वसाधारण भागासाठी १२ मीटर, डोंगराळ भागासाठी ९ मीटर इतकी असावी. प्रस्तावित रस्ता सलग असावा तसेच रस्त्याची किमान लांबी १.०० कि.मी. इतकी असावी.	
६	प्रस्तावित रस्त्यासाठी भूसंपादनाची आवश्यकता नसावी. तसेच रस्ता वन जमीनीतून जात असल्यास, वन विभागाची परवानगी घेण्यात आली आहे काय?	
७	प्रस्तावित रस्ता खाजगी जमिनीतून जात असल्यास, संबंधित जमीन मालकाकडून जागेचे नोंदणीकृत बक्षिसपत्र/दानपत्र करून घेण्यात आले आहे किंवा कसे?	
८	रस्ता दर्जोन्नत करण्याची स्थानिक रहिवाश्याची/लोक प्रतिनिधींची मागणी आहे किंवा कसे? असल्यास, मागणीबाबतचा पत्रव्यवहार जोडावा.	
९	प्रस्तावित रस्त्यावर रोजगार हमी योजनेंतर्गत काम झाली असल्यास किंवा सदरचा रस्ता दोष दायित्व	

	निवारण कालावधीमध्ये असल्यास संबंधित यंत्रणेचे ना- हरकत प्रमाणपत्र घेण्यात आले किंवा कसे?	
१०	सदरचा रस्ता, रस्ते विकास योजना २००१-२०२१ तयार करताना प्रस्तावित करण्यात आला होता किंवा कसे? तसेच त्यावेळी विचारात घेतला नसल्यास, त्याबाबतची कारणमिमांसा नमूद करावी.	
११	सदर रस्त्याचे साखळी क्रमांक व एकूण लांबी दर्शविणारा नकाशा प्रस्तावासह सादर करावा. तसेच प्रस्तावित रस्त्याचा सद्यःस्थितीदर्शक बारचार्ट जोडण्यात यावा.	
१२	सदर रस्त्याच्या समावेशामुळे जिल्ह्याच्या एकूण लांबीमध्ये होणारी वाढ तसेच रस्त्याचे नामाभिधान नमूद करण्यात यावे. त्याप्रमाणे जिल्हा रस्ते सूचीमध्ये बदल करावा.	
१३	सदर रस्ता इतर जिल्हा मार्ग म्हणून दर्जोन्नत करण्याबाबतचा जिल्हा परिषदेचा ठराव बंधनकारक असून तो प्रस्तावासोबत जोडण्यात यावा.	
१४	जो रस्ता दर्जोन्नत करावयाचा आहे तो कोणकोणत्या तालुक्यातून/जिल्ह्यातून जातो हे नमूद करण्यात यावे. नकाशामध्ये संलग्न तालुका/जिल्हा दर्शविण्यात यावा.	
१५	ग्रामीण मार्ग इतर जिल्हा मार्ग दर्जाचे रस्ते दर्जोन्नत करताना जिल्हा नियोजन समिती/जिल्हा परिषद प्रशासनाची मंजूरी घेण्यात यावी.	
१६	प्रस्तावित रस्त्याची रुंदी शासन निकषाप्रमाणे आहे किंवा कसे?	
१७	प्रस्तावित रस्ता डोंगराळ भागातील आहे किंवा कसे?	
१८	सदर रस्ता दर्जोन्नत झाल्यानंतर त्याचा संभाव्य दर्जा व क्रमांक नमूद करण्यात यावा. त्याचप्रमाणे जिल्हा रस्ते सूची व नकाशामध्ये बदल करण्यात येऊन त्याचे प्रारूप सादर करावे.	

१९	रस्ता दर्जोन्नतीसाठी प्रस्तावित करताना प्रधानमंत्री ग्रामसडक योजना/मुख्यमंत्री ग्रामसडक योजना अथवा अन्य रस्ते दुरुस्तीच्या योजनांमध्ये सदर रस्त्याचे काम मंजूर नसल्याची खातरजमा करण्यात यावी.	
२०	प्रस्तावित रस्त्यावर रस्ते व पुल दुरुस्ती अथवा अन्य योजनांमधून काम झाले असल्यास, सदर रस्त्याचा दोषदायित्व निवारण कालावधी संपल्यानंतरच दर्जोन्नतीसाठी रस्ता प्रस्तावित करण्यात यावा अथवा संबंधित यंत्रणेचे ना-हरकत प्रमाणपत्र घेण्यात यावे.	
२१	दर्जोन्नतीमुळे मूळ रस्त्याची सलगता खंडीत होणार आहे किंवा कसे? असल्यास अंशतः लांबी दर्जोन्नत करण्याची मागणी करण्याचे सबळ कारण काय आहे?	
२२	प्रस्तावित दर्जोन्नतीमुळे जिल्ह्यातील ग्रामीण मार्ग व इतर जिल्हा मार्ग रस्त्यांच्या एकूण लांबीत होणारा बदल.	
२३	सदर प्रकरणी संबंधित प्रादेशिक बांधकाम विभागातील कार्यकारी अभियंता (जि.प.)/मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग यांनी दर्जोन्नतीच्या प्रस्तावाची तपासणी करून सबळ व समर्थनीय कारणे/उद्देश नमूद करून रस्ता दर्जोन्नत करण्याची स्पष्ट शिफारस शासनास सादर करावी.	

उपरोक्त दर्जोन्नतीसाठी प्रस्तावित करण्यात आलेला मार्ग शासन परिपत्रकातील निकषांची पूर्तता करित असल्याची खातरजमा करण्यात आलेली आहे.

(नाव व स्वाक्षरी)
कार्यकारी अभियंता (बांध),
जिल्हा परिषद -----

(नाव व स्वाक्षरी)
अधीक्षक अभियंता,
सार्वजनिक बांधकाम मंडळ ----

(नाव व स्वाक्षरी)
मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम
प्रादेशिक विभाग, -----